

Бојана М. Герун Ђокић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

О ЛЕКСЕМИ ПРЕГРШТ²

Апстракт: *Полазећи од истраживања употребе лексеме прегршт, аутор у овој раду посматра њено савремено (актуелно) језичко стање. На основу анализе новинских електронских вести и резултата спроведене анкете међу педесет студената, закључујемо да се, за разлику од основног значења (састављени дланови) и секундарног значења (количина која стаје у састављене дланове), данас партикуларизатор (квалификација М. Ивић) прегршт, најчешће, употребљава у функцији интензификатора³, и то у већини случајева уз апстрактне ентитете, у значењу обиље чега, велика количина чега. У књижевним делима још увек се донекле чува примарно значење ове лексеме састављених дланова те секундарно значење количине која стаје у састављене дланове.*

Кључне речи: прегршт, састављени дланови, количина, незнатна количина, много, партикуларизатор⁴, интензификација, синонимски однос, енантисемија.

¹ Аутор је докторанд на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Имејл-адреса: gegun.bojana@gmail.com.

² Рад је изложен на VII научном скупу младих филолога Србије, *Савремена проучавања језика и књижевности*, 28. марта 2015. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

³ Стана Ристић, у књизи *Модификација значења и лексички модификатори*, наводи дефиницију Ж. Бошњаковића (1980: 17), а која гласи: „Модификатор је општи термин за језичку јединицу која ближе одређује, допуњује, интензификује, једном речју модификује другу језичку јединицу” (Ristić 2009: 9–10). Ауторка у оквиру истог текста напомиње да су „у основи модификације [...] фактори који условљавају промену значења ради остваривања принципа композиционалности, а у функцији модификатора” (Ristić 2009: 21).

⁴ „Партикуларизација је квантификација издвојеног дела извесне целине помоћу посебних граматичких речи (партикуларизатора) без којих се такво издвајање и употреба квантификатора не могу извршити” (Piper i dr. 2005: 959). Рајна Драгићевић, говорећи о синтагматским семантичким односима међу члановима партитивних синтагми, осврће се на колокације као на посебан тип вишечланих лексичких јединица и напомиње да долази до најразноврснијих семантичких релација у том односу партитивне речи и партитивне допуне (Dragičević 2007: 226).

1. Уводне напомене

Лингвисти често постављају питање о исправности значења 'многo' лексеме *прегршит*. У овоме раду се, управо, испитује семантика речи *прегршит*, као и изрази и конструкције у којима се она јавља, али и прагматичка особеност ове речи. У РСЈ (2007) *прегршит* означава, пре свега, конкретан просторни оквир⁵, односно *састављене дланове са савијеним прстима*, из чега се метонимијски развило значење количине која може стати у састављене дланове или прсте. Будући да у шаке може стати мала количина нечега, развило се и фигуративно значење *незнатна количина чега, мали број људи*. Примарно значење речи *прегршит* јесте *мали, незнатан*. Реч *прегршит* данас се често употребљава у значењу *обиље чега, велика количина чега*.

Наиме, примарно значање лексеме *прегршит* јесте спацијално или просторно значење, а метонимијски је развијено количинско, које је, у случају ове речи, неодвојиво од просторног значења⁶. Надовежимо се овде на ставове из књиге *Синтакса савременога српског језика*, у којој се наводи да се просторна значења увек изражавају заједно са неким другим категоријалним значењима, а само се партитивност (и ређе посесивност) може удруживати са спацијалношћу у значењу именица (Piper i dr. 2005: 720).

Лексема *прегршит* када је у облику предлошко-падежне јединице (*стави-ти*) у *прегршит* означава одређени просторни оквир. Значење *множине нечега* наводи се као последње значење у оквиру речничког чланка лексеме *прегршит*, а циљ нашега рада је да покажемо, на основу оформљеног корпуса, да посматрано садашње стање потврђује значење *обиље чега, велика количина чега* као најфреквентније. Данас се ова реч, према нашим увидима у грађу, углавном односи на апстрактне ентитете. Посматрањем значења и функције у којима се ова лексема данас употребљава, долазимо до запажања да је, на испитиваном корпусу који се односи на спроведену анкету и електронске вести, а који је свакако ограничен, већем броју говорника непознато примарно значење ове

⁵ Борис Хлебес, у раду *Генитив уз именице у значењу просторија*, говори о синтагмама које се састоје од именице са значењем просторије и именице у генитиву, приказујући на тај начин *значењску садржину дефиниција управних именица*, долазећи до начина на који настају *прихватљиве колокације*. Расправљајући о садржини неких лексема, напомиње да се први део лексеме односи на *статички појам ентитета* (простора), а други је динамички (акција) (Хлебес 2003: 259, 263).

⁶ „Просторна значења заступљена су скоро у свим врстама речи и на различитим језичким нивоима. Велики број именица има конкретно-просторна значења, што је услов да те именице могу бити употребљене у синтаксичким конструкцијама за обележавање просторних односа као речи којима се именују локализатори у таквим односима” (Piper i dr. 2005: 718).

лексеми (*састављени дланови са савијеним прстима*) и метонимијски изведено секундарно значење количине која стаје у тако састављене дланове.

2. Полазиште за овај рад пронашли смо и у истраживањима Милке Ивић (2009: 61–64) о неким именицама које се употребљавају као специфични квантификатори, као и у књизи Стане Ристић (2009) о модификацији значења и лексичким модификаторима у српском језику. Реч је о лексичко-семантичкој групи речи која је врло подесна за истраживање и представља плодно тле за анализу лексичке квантификације, односно категорије бројивости. Занимљиво је, управо, посматрати на који начин долази до преваге квантификаторског значења неких лексема у споју са апстрактним ентитетима (*прстохват* чежње, *прегршт* жеља, *нарамак* проблема, *грам* сажаљења, *шака/шачица* јада, *мрва/мрвица* среће, *зрно/зрнце* љубави...). Узимајући у обзир семантичке особине ових лексема, може се посматрати у ком правцу иде промена стања, као и на који начин говорници српскога језика концептуализују стварност. Колокабилност, односно могућност семантичког и прагматичког удруживања лексема, намеће се као погодна за истраживање категорије (неодређене) количине.

3. Надовежимо се овде на запажања Гортан-Премк, која, између осталог, наводи неке лексичко-семантичке групе речи које имају могућност развијања регуларне полисемије:

Нпр. то су лексеми које у основном значењу реализују семантички садржај са основном темом, са архисемом *каква посуда, направа и сл. у којој се нешто држи, носи* као шоља, чаша, шерпа, лонац, корпа, ташна, затим кашика, кашичица, даље џеп, капа, марама, па шака, прегршт и др.; и ова архисема, која се, да тако кажемо, састоји из основног елемента *посуда, направа* и пратећег *у којој се држи, носи нешто* има регуларну могућност мутирања, замене основног елемента пратећим, а резултат је те мутације нова семантичка реализација – *количина која стаје у ту посуду, направу* (Gortan-Premk 2004: 70).

Теоријско објашњење метонимијске дисперзије ауторка види „у мутацији, трансформацији архисеме полазног семантичког садржаја која се састоји у измени ранга њеног основног и пратећег елемента; пратећи елемент архисеме из полазног садржаја у циљном постаје основни; семантичке компоненте, семе нижег ранга овом мутацијом нису захваћене; за реализацију циљног семантичког садржаја поред овако трансформисане архисеме битно је учешће бар једне од сема нижега ранга; обично семе које се односе на величину, облик или запремину” (2004: 75).

4. Захваљујући процесу диференцијације који се у језику не зауставља, данас можемо, између осталог, говорити о традиционалној и актуелној представи поменуте лексеме. Начин на који се данас ова лексема актуализује у синтагматским спојевима сведочи, заправо, о актуелном поимању ове лексеме.

4.1. Сложићемо се са закључцима Гортан-Премк да се свака лексема, како она каже, мора процењивати посебно у оквиру лексичког система за који се везује. Ауторка говори и о извесним недоследностима када је реч о анализи лексикографских решења различитих случајева метонимијске дисперзије у речницима српског језика, као и других словенских језика. Говорећи о начину на који би требало решавати метонимисјку дисперзију, ауторка каже:

Задатак је лексикографа, и када је у питању метонимијска, и када је у питању свака друга дисперзија, да на основу општих лексиколошких поставки, с једне стране, и анализе лексичке реалности, с друге стране, идентификују семантички садржај, или семантичке садржаје сваке лексеме. А анализа лексичке реалности требало би да обухвата: анализу семантичке односно полисемантичке структуре дате лексеме, тј. компонентно (или какво друго) рашчлањавање сваке семантичке реализације, као и система асоцијативних веза међу њима, семантичку анализу деривационог система и творбеног модела коме дата лексема припада, анализу лексичко-семантичке групе за коју се она везује и анализу граматичких карактеристика сваког од установљених значења (2004: 77–78).

5. Циљ нам је, дакле, да укажемо на постојање релативног синонимног односа између лексема *прегршит* и *много*, посматрајући актуелно језичко стање, као и да покажемо, применом истраживачких поступака, да се, за разлику од значења *састављених дланова* и количине која стаје у *састављене дланове*, данас „партикуларизатор” *прегршит*, најчешће, употребљава у функцији интензификатора, и то обично уз апстрактне ентитете.

Компаративном методом анализирамо корпус који се заснива на речницима, електронским вестима, спроведеној анкети на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, као и на одређеним књижевним делима. Резултати истраживања су анализирани и табеларно и графички представљени.

6. Пипер и др. говоре о категорији количине, која је у српском језику једна од најразвијенијих семантичких категорија, будући да се значења количине јављају скоро у свим врстама речи. Аутори говоре о пунозначним речима које увек могу означавати количинске односе (2005: 870).⁷

⁷ „Висока учесталост количинских значења у говору огледа се у чињеници да ако је граматичка категорија по дефиницији обавезна за класу речи које имају ту категорију, онда именице, при-

Милка Ивић, у раду *О неким српским именицама које се употребљавају као специфични квантификатори*, констатује да њена анализа улоге партикуларизаторских именичких лексема у смислу 'избројивости' прехрамбених производа, представља само потврду Пиперових теоријских поставки у раду *Степеновање у граматици и речнику (у српском и другим словенским језицима)* (2002). Говорећи о степеновању као ненумеричком квантификовању, Пипер у свом раду (2002: 59) каже: „Степеновање као ненумеричко квантификовање (нпр. мало учесника / много учесника [...]) засновано је на поређењу и на примени механизма приближне и врло ограничене скаларности за разлику од квантификовања бројем, које се реализује поређењем величине целог скупа са јединицом тога скупа као параметром, из чега је изведена скаларност високе прецизности – градуелна квантификација.” Ивић ће у свом другом раду (2008: 18) рећи да „избројивост одликује појаве које поимамо као отелотворене у виду појединачних, јасно уобличених ентитета.” Ауторка констатује да су многе појаве лишене јасне уобличености, а циљ који поставља односи се на околности под којима је могуће њихово квантификовање (Ivić 2009: 61–62).

Ивић говори о партикуларизатору *прегршт* (*прегршт соли / прегршт шећера*), и осврћући се на дефиницију из РСЈ коју смо већ навели, закључује речима:

Квалификовање које ту својим присуством обавља партикуларизатор *прегршт* семантизовано је у смислу оног степеновања о којем говори Предраг Пипер у свом поменутом раду. Намеће, наиме, спознају тога да су се именоване прехрамбене материје затекле, у датом случају, у количини не баш сасвим малој, али свакако пре изразито омањој, него големој [...] Има предмета као што су, рецимо, *кашичица* или *кашика*, чији је обухватни аспект сагледив, тако да када их испунимо шећером или сољу аутоматски добијамо одговарајући увид у остварену количинску заступљеност тих прехрамбених датости, а притом нам се неминовно отвара и могућност примене поступка избројивости (Ivić 2009: 62).

7. У речнику Петра Скока лексема *прегршт* се спомиње у оквиру одреднице *шака*: „Деминутив на *-ица шакица* <прегршт> поред *шакица*” (378), а под одредницом *грст* стоји да је то „отворена рука за примање”, која се „упоређује

деви, заменице и глаголи (осим неких изузетака), пошто имају категорију броја, кад год су употребљени, носе и извесну количинску информацију [...] постаје сасвим јасно да је практично тешко саставити неку реченицу српског или било ког другог словенског језика у којој не би било никаквог количинског значења. Семантичка категорија количине је граматички полицентрична категорија јер обухвата и граматичку категорију броја, и граматичку категорију степена поређења, и бројеве као врсту речи” (Piper i dr. 2005: 872).

са Хомеровим *ἀγροστός* »рука згрбљена за примање« < *ἀγορτός, од *ἀγείρω* »skupljam«, *αγο*”.

8. Наводимо примере употребе лексеме *прегршт* у енциклопедијском речнику *Словенске митологије* (2001). У форми речника, приказани су словенски обичаји и веровања. У *Уводној речи*, према речима Раденковића, циљ овога РСМ јесте „опис словенског модела света, грађеног на митолошким основама” (IX). Као пример негдашње употребе лексеме *прегршт*, одабрали смо управо овај речник, јер поменути аутор каже да су при изради речника улазили у обзир „језички, етнографски и фолклорни извори. Од језичких, по потреби су узимани у обзир дијалектолошки, етимолошки и фразеолошки речници словенских језика. Од етнографских извора [...] коришћени су митолошки речници, студије и чланци о обредима, обичајима и веровањима код словенских народа, од средњег века до данас. Од фолклорних извора делом су коришћени примери словенског усменог народног стваралаштва” (XI). Овај корпус показује употребу лексеме *прегршт* у значењима састављених шака и мале количине нечега, оне количине која може стати у шаке.

1. АНТРОПОГОНИЈСКИ МИТОВИ – У украјинској легенди, творац је искористио **прегршт** преостале глине да човеку дода полни уд – тако је створено грешно тело, иначе би човек остао у рају (7–8).
2. БОБ и ПАСУЉ – [...] Уобичајено је да се захвати **прегршт** б., распе на гомилице, а затим пребројава, распоређује на —» столу по одређеном систему, баца над столом и др. (32).
3. БОГАТСТВО – [...] Најстарији симболи б. били су вуна, крзно [...] земља (**прегршт** земље) и сл., односно, предмети са ознаком множине [...] Да би постали богати [...] или су бацали **прегршт** земље преко главе (33).
4. БОГОРОДИЦА – [...] Сељаци из Дмитровског среза Московске губерније су првог дана —> Ускрса износили икону Б. у поље [...] и сипали јој у очи **прегршт** овса (39).
5. ВОДЕНИЧАР – Домаћин ветрењаче је бацао у ваздух неколико **прегршти** брашна, да дуне -> ветар (92).
6. ЖИТО – [...] у колевку су бацали **прегршт** ж. [...] У погребним обичајима [...] приликом изношења мртвачког сандука, превртали ж. и три пута бацали увис **прегршт** ж. (180).
7. ЗЕМЉА – [...] земаљска кора је настала као резултат првог чина стварања света: од **прегршти** з., извађене с дна мора [...] Код Словена [...] ако целиваш **прегршт** земље, значи да целиваш жито [...] Исељеници

би, пред одлазак у туђу земљу, узимали **прегршт** родне з. да би се усталили на новом месту (197–198).

8. ЈАСИКА – Музичар је свирао до поноћи, а за сваку одсвирану мелодију домаћини би му стављали по **прегршт** новца у —> капу (241).
9. КРТИЦА – Пре изласка сунца, разбацују по повртњаку зрна кукуруза, да умилостиве к.; бацају **прегршт** земље у комшијски повртњак, да би к. прешле код њега (310–311).
10. КУЋА – [...] Код Јуж. и Ист. Словена постојао је обичај да **прегршти** жита, —> грашка, сипају по ћошковима к. (321).
11. МРАВ – У Сарајеву девојка уочи -> Ђурђевдана баца **прегршт** м. (368).

У оквиру одреднице 'земља' користи се прво израз **прегршт** родне земље, а одмах потом и **шака** родне земљице, што изједначава употребу ове лексеме са лексемом **шака**, изузев у случају када се у руку новођењчета ставља неколико зрна жита (*у ручицу*), а у колевку **прегршт** жита. У већини ових примера није битан квантитет, већ се ради о малој количини нечега која симболизује дати обичај.

9. Када погледамо актуелно стање у језику, лексема *прегршт* се данас углавном користи у значењу 'много'. Основно значење лексеме *прегршт* мотивисало је метонимијску секундарну семантичку реализацију која се односи на значење количине. Лексема *прегршт* данас се најчешће употребљава у значењу велике количине нечега. Употребу ове лексеме пратићемо у новинским и електронским вестима.

1. Постигнуто је **прегршт** лепих голова (RTS).
2. Уз **прегршт** актуелних информација из области које САГ прати, видећете и доста нових модела аутомобила... (RTS).
3. **Прегршт** Гуглових тајни (RTS).
4. Недељом увече биће **прегршт** лепе музике и занимљивих гостију... (RTS).
5. ...биће приказана и патрола по Банату – репортажа са **прегршт** идеја... (RTS).
6. ... а **прегршт** медаља 24-годишњи Њујорчанин освојио је у претходном олимпијском циклусу... (RTS).
7. Познати певач и гитариста подсетио је публику на своје хитове, којих, у вишедеценијској каријери, има **прегршт**.
8. Данас на ту љубав подсећа портрет Миле Поповић, познат као „Портрет девојке у плавом” и **прегршт** љубавних стихова (RTS).

9. Текућа зима донела је **прегршт** турбуленција – након великог повратка Цастина Тимберлејка и новог спота Дејвида Боувија, дочекали смо и „излазак из илегале” ветерана доброг звука, Принца (RTS).
10. За предстојећу доделу Оскара *Ђангова освета* је номинована у пет категорија, а има већ **прегршт** струковних награда... (RTS).
11. 'Гаучоси' отворили сјајно Мундијал, победили су, нимало лошу Нигерију са 1:0, али што је најбитније, имали су **прегршт** шанси и одиграли су сјајно (RTS).
12. Суво и коштуњаво воће одличан је избор када сте у журби. **Прегршт**, па чак и мања количина опскрбиће тело брзо и протеинима и угљеним хидратима (RTS).
13. Уз **прегршт** пиротехнике Швеђанин Робин Сјернберг отпевао је песму *Ти* (RTS).
14. Значајни уметници, предвођени примадоном Бечке опере Оливером Миљаковић и маестром Владимиром Крањчевићем пружиће **прегршт** високих уметничких домета.
15. Камеру од 13 мегапиксела, процесор са осам језгара, **прегршт** занимљивих апликација, али и задавање команди очима има 'Galaxy С4'... (RTS).
16. ... црвено-бели ће неокрњени у наредној сезони бранити **прегршт** трофеја освојених у прошлој (RTS).

10. Употребу ове лексеме пратили смо и у оквиру анкете спроведене на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, међу педесет испитаника са Катедре за англистику и германистику, децембра 2014. године. Имајући у виду да је корпус и у овом случају јако ограничен, констатујемо да се на испитиваном узорку показује да лексема *прегршт* у врло малом броју примера означава количину која стаје у дланове. Значење *много* и *доста* показују се најфреквентнијим. Оно што представља новину у односу на очекивани резултат анкете, а и саму дефиницију ове лексеме, јесте њено повезивање са нечим што је *исувише* и са нечим што је *вишак*. У оквиру спроведеног истраживања, ова лексема се повезује и са нечим што је *нагомилано* или *нагомилавано*, као и са значењем *преко потребног*.

Одговори студената			
Шака нечега.	Пуно, доста, мноштво.	Нешто што је препуно, нагомилано, нечега има доста, превише.	
Прегршт представља захват обема рукама. Руке су отворене, додирују се мали прсти једне и друге руке. Прсти су благо повијени.	Пуно.		
	Ретко користим реч <i>прегршт</i> . Мислим да има слично значење као реч много. Користи се уместо много, обиље и сл.	Више него довољно.	
	Употребљавамо га као синоним за мноштво нечега. Чула сам за ову реч али мислим да се слабо употребљава.	Много.	Много, превише нечега, исувише.
			Много, превише.
Пуно, превише.			
Означава количину, употребљава се ретко данас.	Много.	Превише, много.	
Скуп нечега, шаке, више неких стварчица.	Доста (нечега), мноштво.	Превише, доста.	
	Много.	Када има много нечега, нагомилано.	
Количина.	Прегршт љубави и рокенрола.		
Отприлике одређује количину. Синоними су: много, мало, довољно.	Пуно, много, велика количина.	Превише, пуно.	
	Мноштво.	Превише.	
	Много односно доста.	Превише.	
Можда је то некада била мерна јединица.	Мноштво.	Доста, превише, пуно.	
	Много.	Превише.	

ПРИМЕРИ	Много нечега.	
<p><i>Прегришт воде.</i> <i>Прегришт кукуруза.</i> <i>Прегришт снопова.</i> <i>Прегришт ораха.</i> <i>Прегришт злата.</i> <i>Прегришт кукуруза.</i> <i>Прегришт пара.</i></p>	Пуно, много, доста нечега.	Нечега има доста, чак превише.
	Много нечега.	
	Пуно, много.	Превише.
	Много.	Напретек, вишак, преко потребног.
	Гомила, много.	
	Мноштво.	Много, превише.
	Много.	Превише, много, гомила.
	Пуно нечега.	Много, велика количина, превише.
	Мноштво, много.	
	ПРИМЕРИ	
	У том граду беше <i>прегришт</i> убавих жена. <i>Прегришт</i> златника. Добили смо <i>прегришт</i> похвала. <i>Прегришт</i> ствари. <i>Прегришт</i> идеја. Имам <i>прегришт</i> идеја. <i>Прегришт</i> хлеба, <i>прегришт</i> снова. <i>Прегришт</i> нечега, снова, хране... У тој продавници било је <i>прегришт</i> различитих артикала. <i>Прегришт</i> лепих жеља. <i>Прегришт</i> нечега. Остало је <i>прегришт</i> копија дела <i>Стефанит</i> и <i>Ихнилат</i> . <i>Прегришт</i> информација. Добили смо <i>прегришт</i> поклона; Имамо <i>прегришт</i> злата.	ПРИМЕРИ
		Имам <i>прегришт</i> идеја. Осим лепог лица, даровала ми је <i>прегришт</i> илузија и нада. <i>Прегришт</i> новца. Имам <i>прегришт</i> ствари које треба да завршим. <i>Прегришт</i> слаткиша може да ти штоди.

11. Посматрали смо употребу ове лексеми и у неким прозним и песничким делима. Резултати показују да се примарно (шака нечега) и секундарно значење (количина која стаје у шаке) још увек чувају код писаца, а да се само у понеким случајевима ова лексема јавља у значењу *много*.

- 1) – Ево ти једна **прегршт** љешника, дај капу (Б. Топић, *Дјечији писци о себи*).
- 2) Она најприје поразговара са својим ујаком, донесе му јабуку или **прегршт** ораха (Б. Топић, *Орлови рано лете*).
- 3) Па, не могавши да доврши, опет шкргутну зубима, стиште шаке и нагло дохвативши крошњу узео читаву **прегршт** трешања, напуни уста и брзо поче жвакати (С. Ђоровић, *Радост Омера Грбе*).
- 4) Кад се вратим из чаршије, па кад ме сретну и запитају: „Шта си донио, бабо?” даваћу им **прегрштима** (С. Ђоровић, *Радост Омера Грбе*).
- 5) Да би лане, донео и **прегршт** кандираних комплимената у металној кутији, сваки слађи од слађег, сваки у посебном омоту од светлуцавог, скупоценог станиола (Г. Петровић, *Ситничарница „Код срећне руке”*).
- 6) Стајати блумовски пред морем то значи [...] **Прегршт** реликвија (Д. Киш, *Вариа*).
- 7) То што је Мухарем видео била је **прегршт** ватре (М. Булатовић, *Црвени петао лети према небу*).
- 8) Летећи према небу, подсећао га је на **прегршт** ватре бачене у провалију (М. Булатовић, *Црвени петао лети према небу*).
- 9) Избљевао је [...] тек по неки комад саламе 'подригуше' и **прегршт** зелених кругова који личе на колутове киселих краставаца (Д. Албахари, *Још о Цибулки*).
- 10) Детињство – **прегршт** бесмртности (В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба*).
- 11) Слуге које су јахале пред њим [...] викале су на сав тај свет [...] кад би Аранђел Исакович бацио [...] **прегршт** новца (М. Црњански, *Сеобе I*).
- 12) А није се ријетко догађало, када то не види домски кочијаш из сандука у коме је био кукуруз за кобилу украдем коју **прегршт**, да би негде скривен иза шупа исто онако слатко зубима дробило жута зрна (О. Јовић, *Сатанини синови*).
- 13) Врати се Васиљ: нема лова, али је набрао **прегршт** неких љубичастих малина или боровница (М. Лалић, *Лелејска Гора*).
- 14) Испустих нож да ухватим **прегршт** крви (М. Лалић, *Лелејска Гора*).

15) Високе оморике под тешким ињем стадоше се лагано њихати и повијати, шкрипећи и збацујући са себе пуне **прегршти** снијега (П. Кочић, *Кроз међаву*).

16) Ево га и Младен Димитријевић: младић заувек, уплахирен; у грозницама, тек неколико тренутака, који нису стигли до времена: тек **прегршт** стихова... (Р. Константиновић, *Биће и језик 2*)

17) [...] ко нам то болније и патетичније открива од самога Димитрија Дединца, песника кога једва **прегршт** стихова, једва неколико разбијених песама, ево како чувају од ноћи (Р. Константиновић, *Биће и језик 2*)

18) [...] и што од метафизике »примарне мисаоности«, на којој је Његош засновао своју космогонију, остаје само **прегршт** мотива, крајње упрошћених (Р. Константиновић, *Биће и језик 2*).

19) Ипак, акценти социјалног момента [...] и ма колико да су сведени само на **прегршт** реченица из којих зраче⁸, у овој поеми су несумњиви (Р. Константиновић, *Биће и језик 2*).

20) И Анђео смрти захвати од земље **прегршт** праха и однесе Богу (Милета Јакшић, *Анђео смрти*).

21) [...] која подсећа на сасвим млад сунђер или **прегршт** планктона (Б. Пекић, *Дневник Борислава Пекића*).

22) [...] и пошто пребриса и **прегршт**, да уместо њега напише [...] „На врло млад сунђер или **прегршт** разлућеног планктона” (Б. Пекић, *Дневник Борислава Пекића*).

23) Гледате радије голуницу како, у одређеном тренутку свемира, одлеће да се више никада не врати. Или откривате себе, склупчаног, у утроби атома. Пресипате, из руке у руку, белу **прегршт** морског песка (Д. Албахари, *Хоризонт*).

24) Погледај:

за окном небо изврнуло длан.

Лете тротоаром папирићи неба и јесени

као **прегршт** увелих макова (М. Антић, *Успаванка на домаку свитања*).

25) ... збогом граде где се прекида моје сећање

сада сте мртви и ваше је тело

неопипљиво сећање и топла

прегршт земље **прегршт** Србије и нас... (Б. Миљковић, *Requiem*).

26) Могао сам веровати у било шта. Могао сам

⁸То је заиста само једна **прегршт**: 1) руке »што богу раде намирисане, што изгладнеле преклињу и моле, те руке-дроље«; 2) »шаке, опаке шаке које су зубима секле руке-крстове и руке-кокарде«...

бити преобраћеник. Иницијант. Тврди спавач.

Који је мењао чисту слику за **прегршт**

распршених одсјаја сумње (Саша Јеленковић, *Херувимске тајне*).

27) Сачувао сам тек **прегршт** пастелних снимака: рецимо, један ферал што једва тиња у магли (Ален Бешић, *Венеција*).

12. На крају нам остаје да закључимо да се лексема *прегршт*, ако изузметно писану књижевност, данас најчешће употребљава у значењу количинског прилога степена *много* и често је само у улози квантификатора у различитим синтагмама (*Појео је прегршт ораха*). Прилошке речи ћемо, према речима А. Белића, најбоље разумети преко њихове функције (прилозима се одређује глаголска, придевска, именичка или прилошка реч) (Belić 1998: 81).

Према његовим речима, прилози су ту да покажу ону разлику међу местом, временом или начином, а према значењу, природа прилошких речи увек је, између осталог, у значењу места. Белић још напомиње и чињеницу да, с обзиром на то да смо представници индоевропских језика, немамо ниједну категорију речи која би била више у вези са другим категоријама речи као што су то прилошке речи (Belić 1998: 81–85). Гортан-Премк напомиње да се прилозима „означава и количина, додуше увек неодређена количина, у којој се јавља какав именички појам; ово их значење приближава именицама којима се именује количина” (2004: 35). Будући да А. Белић говори о прилогу *много*, наводимо његова запажања која нам могу бити од помоћи када је реч о лексеми *прегршт* и њеној данашњој употреби у значењу *много*.

Када се *много* употреби уз именицу, оно може имати двојак значење: може обележити количину даних предмета, а може обележити и разлику у самом множинском броју предмета. У првом случају *много* почиње значити, будући самостално употребљено, именичку реч или именичку синтагму ’множина’, ’велика количина’, ’велики број’ и сл., и тада именица коју прилог одређује иде у партитивни генитив у флексивним језицима (*много кућа*). По смислу сада именица (*кућа*) одређује прилошку синтагму или прилошку реч у именичкој функцији (Belić 1998: 84–85).

Некадашња продуктивност ових значења замењена је, у данашње време, партикуларизаторском⁹ употребом ове речи уз избројиве лексеме (*прегршт: глава, медаља, кријумчарских увала, хитова, љубавних стихова, пиротехнике, трофеја*), најчешће уз апстрактне ентитете (*прегршт: изазова, информација*,

⁹ Више о партикуларизаторима в. у раду Рајне Драгићевић „О партикуларизаторима-садржачима” (2000).

Гуглових тајни, музике, идеја, турбулениција, шанси, кадрова, високих уметничких домета, апликација), и то у значењу мноштва. Посматрајући новинске електронске вести, као и спроведену анкету међу студентима, видели смо да је дошло до измештене или померене сфере употребе ове лексеме. Не претендујући на свеобухватност и исцрпност изнете претпоставке, због ограничености самог корпуса, закључујемо да се лексема *прегрит* данас најчешће употребљава у значењу *обиље чега, велика количина чега*, док је у књижевним делима задржала, у већини случајева, примарно значење састављених дланова и секундарно значење количине која стаје у састављене дланове. Могуће је у неком од будућих радова говорити и о евентуалној енантисемичности лексеме *прегрит* (мало/много), будући да ова појава, према речима М. Шипке (2002: 149), представља „специфичан вид полисемије, када једна те иста лексема има два сасвим супротна значења”.

Извори

1. РСЈ 2007: *Речник српскога језика*, ур. Мирослав Николић, Нови Сад: Матица српска.
2. РСМ 2001: *Словенска митологија: енциклопедијски речник*, ред. С. М. Толстој, Љубинко Раденковић, превод с руског Радмила Мечанин, Љубинко Раденковић, Александар Лома, Београд: Zepher Book World.
3. Скок 1971: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: JAZU.
4. Албахари 1973: Давид Албахари, „Хоризонт”, *Поља – часопис за културу, уметност и друштвена питања*, 19, 172, 7.
5. Албахари 2004: Давид Албахари, „Још о Цибулки”, *Поља – часопис за културу, уметност и друштвена питања*, 49, 428, 13–14.
6. Антић 1989: Мирослав Антић, *Концерт за 1001 бубањ*, Сарајево: Ослобођење.
7. Бешић 2003: Ален Бешић, „Венеција”, *Летопис Матице српске*, 179, 471, св. 1/2, 86.
8. Булатовић 1989: Миодраг Булатовић, *Црвени петак лети према небу*, Сабрана дела, трећа књига, Београд: Просвета – БИГЗ – Младинска књига – Српска књижевна задруга.
9. Десница 1960: Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba: igre proljeća i smrti*, Beograd: Nolit.
10. Јеленковић 1994: Саша Јеленковић, *Херувимске тајне*, Београд: Нолит.
11. Јовић 1994: Обрен Јовић, *Сатанини синови*, Београд: Калеком.
12. Киш 2007: Данило Киш, *Вариа*, Београд: Просвета.
13. Константиновић 1983: Radomir Konstantinović, *Biće i jezik: u iskustvu pesnika srpske kulture dvadesetog veka*, knj. 2, Beograd: Prosveta.
14. Кочић 1971: Петар Кочић, *Кроз мећаву*, Београд: Просвета.
15. Лалић 1975: Михаило Лалић, *Лелејска Гора*, Београд: Нолит.

16. Маринковић и др. 1990: Branka Marinković, Branko Miljković, Vladimir Vladimirovič Majakovski, *Krug je završen poezijo oprosti*, Novi Sad: Multi-image studio.
17. Пекић 2001: Борислав Пекић, „Дневник из 1955. године”, *Књижевност*, св. 5/6, 567–574.
18. Петровић 2000: Горан Петровић, *Ситничарница „Код срећне руке”*, Београд: Народна књига – Алфа.
19. Ђопић 1966: Бранко Ђопић, *Дечији писци о себи*, Београд: Младо покољење.
20. Ђопић 1990: Бранко Ђопић, *Орлови рано лете*, Сарајево: „Веселин Маслеша”.
21. Ђоровић 1967: Svetozar Ćorović, *Priče o bijednim ljudima*, Sarajevo: Svjetlost.
22. Црњански 1962: Милош Црњански, *Сеобе*, Београд: Српска књижевна задруга.
23. Интернет, доступно на: <http://www.rts.rs/page/home/ci.html> (приступљено 20. септембра 2014).
24. Интернет, доступно на: http://www.ask.rs/ASK_SR_PregledPoPeriodu.aspx (приступљено 15. марта 2015).

Литература

1. Белић, Александар (1998), *Општа лингвистика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Бошњаковић, Жарко (1980), „О употреби израза за интерну реченичну модификацију”, *Прилози проучавању језика*, 16, 17–25.
3. Гортан-Премк, Даринка (2004), *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
4. Драгићевић, Рајна (2000), „О партикуларизаторима-садрживачима”, *Српски језик*, V/1–2, 427–447.
5. Драгићевић, Рајна (2007), *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
6. Згуста, Ладислав (1991), *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost.
7. Ивић, Милка (2008), „Izbrojivost onoga što imenica označava kao gramatički problem”, *Lingvistički ogledi*, 13–38.
8. Ивић, Милка (2009), „О неким српским именицама које се употребљавају као специфични квантификатори”, *Јужнословенски филолог*, LXV, 61–64.
9. Пипер, Предраг (2002), „Степеновање у граматички и речнику (у српском и другим словенским језицима)”, *Зборник Матице српске за славистику*, 61, 59–78.
10. Пипер, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић (2005), *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
11. Ристић, Стана (2009), *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

12. Хлебец, Борис (2003), „Генитив уз именице у значењу просторија”, *Српски језик*, VIII/1–2, 259–265.
13. Шипка, Милан (2002), „Енантioseмија у српском језику”, *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, 149–162.

Original research article
UDC 811.163.41'282'373.45
DOI 10.21618/fil1818191g
COBISS.RS-ID 7926040

Bojana M. Gerun Đokić
University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts

ON THE LEXEME *HANDFUL*

Summary

Starting from research into the use of the lexeme *handful*, this paper's author indicates considering a contemporary linguistic situation. Observing electronic news and the results of the survey conducted among fifty students, we conclude that, in contrast to the basic meaning (joined palms) and secondary meaning (amount that fits in joined palms), the particulate (qualification M. Ivić) *handful* is presently most often used as an intensifier, often with intangible entities, referring to the negligible amount, or in the sense of a lot (plural of something). The primary meaning of this lexeme is to some extent preserved in the works of literature as well as the secondary meaning 'amount that fits in joined palms'.

Key words: *handful*; 'joined palms', amount, negligible amount, plenty, particulate, intensification, synonym relation.

Primary Sources

1. RSJ 2007: *Rečnik srpskoga jezika*, ur. Miroslav Nikolić, Novi Sad: Matica srpska.
2. RSM 2001: *Slovenska mitologija: enciklopedijski rečnik*, red. S. M. Tolstoj, Ljubinko Radenković, prevod s ruskog Radmila Mečanin, Ljubinko Radenković, Aleksandar Loma, Beograd: Zepter Book World.

3. Skok 1971: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: JAZU.
4. Albahari 1973: David Albahari, „Horizont”, *Polja – časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja*, 19, 172, 7.
5. Albahari 2004: David Albahari, „Još o Cibulki”, *Polja – časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja*, 49, 428, 13–14.
6. Antić 1989: Miroslav Antić, *Koncert za 1001 bubanj*, Sarajevo: Oslobođenje.
7. Bešić 2003: Alen Bešić, „Venecija”, *Letopis Matice srpske*, 179, 471, sv. 1/2, 86.
8. Bulatović 1989: Miodrag Bulatović, *Crveni petao leti prema nebu*, Sabrana dela, treća knjiga, Beograd: Prosveta – BIGZ – Mladinska knjiga – Srpska književna zadruga.
9. Crnjanski 1962: Miloš Crnjanski, *Seobe*, Beograd: Srpska književna zadruga.
10. Ćopić 1966: Branko Ćopić, *Dečiji pisci o sebi*, Beograd: Mlado pokoljenje.
11. Ćopić 1990: Branko Ćopić, *Orlovi rano lete*, Sarajevo: „Veselin Masleša”.
12. Ćorović 1967: Svetozar Ćorović, *Priče o bijednim ljudima*, Sarajevo: Svjetlost.
13. Desnica 1960: Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba: igre proljeća i smrti*, Beograd: Nolit.
14. Jelenković 1994: Saša Jelenković, *Heruvimske tajne*, Beograd: Nolit.
15. Jović 1994: Obren Jović, *Satanini sinovi*, Beograd: Kalekom.
16. Kiš 2007: Danilo Kiš, *Varia*, Beograd: Prosveta.
17. Konstantinović 1983: Radomir Konstantinović, *Biće i jezik: u iskustvu pesnika srpske kulture dvadesetog veka*, knj. 2, Beograd: Prosveta.
18. Kočić 1971: Petar Kočić, *Kroz mećavu*, Beograd: Prosveta.
19. Lalić 1975: Mihailo Lalić, *Lelejska Gora*, Beograd: Nolit.
20. Marinković i dr. 1990: Branka Marinković, Branko Miljković, Vladimir Vladimirovič Majakovski, *Krug je završen poezijo oprosti*, Novi Sad: Multi-image studio.
21. Pekić 2001: Borislav Pekić, „Dnevnik iz 1955. godine”, *Književnost*, sv. 5/6, 567–574.
22. Petrović 2000: Goran Petrović, *Sitničarnica „Kod srećne ruke”*, Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
23. Internet, dostupno na: <http://www.rts.rs/page/home/ci.html> (pristupljeno 20. septembra 2014).
24. Internet, dostupno na: http://www.ask.rs/ASK_SR_PregledPoPeriodu.aspx (pristupljeno 15. marta 2015).

References

1. Belić, Aleksandar (1998), *Opšta lingvistika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
2. Bošnjaković, Žarko (1980), „O upotrebi izraza za internu rečeničnu modifikaciju”, *Prilozi proučavanju jezika* 16, 17–25.

3. Dragičević, Rajna (2000), „O partikularizatorima-sadrživačima”, *Srpski jezik*, V/1–2, 427–447.
4. Dragičević, Rajna (2007), *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.
5. Gortan-Premk, Darinka (2004), *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
6. Hlebec, Boris (2003), „Genitiv uz imenice u značenju prostoriya”, *Srpski jezik*, VIII/1–2, 259–265.
7. Ivić, Milka (2008), „Izbrojivost onoga što imenica označava kao gramatički problem”, *Lingvistički ogledi*, 13–38.
8. Ivić, Milka (2009), „O nekim srpskim imenicama koje se upotrebljavaju kao specifični kvantifikatori”, *Južnoslovenski filolog*, LXV, 61–64.
9. Piper, Predrag (2002), „Stepenovanje u gramatici i rečniku (u srpskom i drugim slovenskim jezicima)”, *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 61, 59–78.
10. Piper, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, Branko Tošović (2005), *Sintaksa savremenoga srpskog jezika: prosta rečenica*, Beograd – Novi Sad: Institut za srpski jezik SANU – Beogradska knjiga – Matica srpska.
11. Ristić, Stana (2009), *Modifikacija značenja i leksički modifikatori u srpskom jeziku*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
12. Šipka, Milan (2002), „Enantioseemija u srpskom jeziku”, *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove*, 149–162.
13. Zgusta, Ladislav (1991), *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost.

Preuzeto 12. 3. 2018.
Korekcije 9. 5. 2018.
Prihvaćeno 16. 5. 2018.